

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ

Салькова І.Ю., Прямухіна Н.В., Костюченко Д.Л.

ВСТУП ДО ФАХУ

Програма проходження навчальної практики студентами спеціальностей
076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність та
051 Економіка (спеціалізація Економіка підприємства)
для здобуття першого (бакалаврського)
освітнього рівня

Вінниця 2019

Вступ до фаху. Програма проходження навчальної практики студентами першого (бакалаврського) освітнього рівня спеціальностей 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність та 051 Економіка (спеціалізація Економіка підприємства) / Салькова І.Ю., Прямухіна Н.В., Костюченко Д.Л.; Вінн. нац. аграр. ун-т. Вінниця: ВНАУ, 2019. 23 с.

Укладачі: Салькова І.Ю., к.е.н., доц. кафедри економіки
Прямухіна Н.В., д.е.н., професор
кафедри економіки
Костюченко Д. Л., асистент кафедри економіки

Рецензенти: Шпильова В.О., д.е.н., професор кафедри
економіки, фінансів, обліку та аудиту Черкаської
філії ПВНЗ «Європейський
університет»
Руда О.Л., к.е.н., доц. кафедри фінансів, банківської
справи та страхування

Розглянуто та затверджено на засіданні навчально-методичної комісії ВНАУ, протокол № 4 від 25 листопада 2019 р., за поданням навчально-методичної комісії факультету економіки та підприємництва, протокол № 4 від 25 листопада 2019 року.

Програма містить мету, завдання та результати проходження практики, опис та зміст навчальної практики та тестові завдання з дисципліни «Вступ до фаху».

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Мета, завдання та результати проходження практики	5
2. Опис та зміст навчальної практики	6
3. Критерії оцінювання знань та навиків студентів	9
5. Тестові завдання з дисципліни «Вступ до фаху»	10
Список літератури	29

ВСТУП

Реконструкція економіки, становлення ринкових відносин потребує найбільш активної і дієвої участі економічних служб. Нині економічні професії – серед найбільш затребуваних в Україні. Метою діяльності фахівця з економіки підприємства є аналіз виробничо-господарської діяльності підприємств і організацій у виробничій та комерційній сферах, банківських установ, прогнозування економічної діяльності, розробка заходів з підвищення ефективності виробництва, ведення обліку, удосконалення методів управління, участь в системному управлінні підрозділами та зовнішньоекономічної діяльності. Реалізація мети діяльності фахівця з економіки передбачає набуття в процесі навчання відповідних знань, умінь та навичок, які забезпечують широкий світогляд, поєднання нового економічного мислення, глибоких знань фундаментальних економічних законів, обґрунтування напрямів розвитку підприємств в умовах ринкової економіки із знанням соціально-психологічних основ спілкування людей.

Практично немає жодної сфери діяльності, галузі, підприємства або установи, де б не існувала посада «економіст». До традиційних напрямів роботи цих спеціалістів (аналіз і аудит, ефективність виробничих витрат, фінанси і кредит, бухгалтерський облік та інші) в останні роки додалися нові напрями: маркетинг і реклама, менеджмент, логістика, активне міжнародне співробітництво на рівні підприємств тощо. Відтак висуваються досить високі вимоги до випускників вищих навчальних закладів, які повинні мати не тільки ґрунтовні науково-теоретичні знання, але й достатню практичну фахову підготовку. Вирішення цієї проблеми полягає у впровадженні в навчальний процес системи практичної підготовки студентів, що дасть змогу підвищити рівень професійних знань та набути практичних навичок.

Відповідно до державного галузевого стандарту освіти обов'язковим елементом освітньо-професійної підготовки студентів є практична підготовка, а її важливою складовою – навчальна практика.

Навчальна практика – важливий етап навчання студентів першого бакалаврського освітнього рівня спеціальностей 051 Економіка (спеціалізація Економіка підприємства) та 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність. Вона дозволяє в умовах виробництва закріпити теоретичні знання і отримати практичні навички, глибоко засвоїти основи ведення сільськогосподарського виробництва. Студенти проходять практику у терміни, визначені графіком навчального процесу та затвердженими навчальними планами.

1. Мета, завдання та результати проходження практики

Метою навчальної практики «Вступ до фаху» є ознайомлення студентів з особливостями майбутньої професії, її змістом, завданнями економічної служби підприємства. Одна з цілей практики – прискорити процес адаптації колишніх школярів до умов навчання у вищому навчальному закладі.

Навчальна практика з дисципліни «Вступ до фаху» повинна дати уявлення про характер та зміст роботи економіста, його роль у вирішенні завдань підвищення ефективності виробництва та вимог, які пред'являються до фахівця в процесах розвитку економіки України. Навчальна практика з дисципліни «Вступ до фаху» допоможе майбутнім спеціалістам уявити основні сфери їх майбутньої діяльності, склад економічних функцій та задач, що вирішуються, перелік гуманітарних, загально-інженерних та спеціальних економічних знань, необхідних для вивчення і формування професійних економічних навичок, ознайомити з основними програмними питаннями навчання спеціалістів у вищій школі, порядком навчання та правовим становищем студента.

Завданнями навчальної практики є:

- ознайомити студентів з основними положеннями про організацію вищої освіти в Україні та її особливостями у вищих навчальних закладах, надати стислу інформацію про Болонський процес;
- надати інформацію студентам щодо Державних стандартів вищої освіти в Україні та організаційно-методичного підґрунтя у вищих навчальних закладах;
- забезпечити пізнання особливостей організації навчальної, науково-дослідницької, самостійної і виховної роботи у вищих навчальних закладах на відповідному факультеті, випусковій кафедрі;
- охарактеризувати новітні інноваційні та комп'ютерні технології, методи активізації навчання під час проведення лекційних, семінарських та практичних занять, поточного та підсумкового контролю знань, державної діагностики якості підготовки студентів;
- визначити місце та роль фахівця з економіки;
- ознайомити студентів зі змістом навчального плану підготовки фахівців, структурою, послідовністю і взаємозв'язком між дисциплінами;
- визначити види, місце, зміст і терміни навчальної, комплексної бакалаврської, комплексної з фаху та переддипломної практик, стажування у забезпеченні ґрунтовних практичних умінь і навичок у підготовці фахівця;
- ознайомити студентів зі сферою їх майбутньої професійної діяльності, переліком основних видів та типів підприємств;
- довести до відома студентів перелік посад, що може обіймати випускник даного професійного спрямування на підприємствах;
- надати студентам стислий огляд змісту освітньо-професійної програми фахівця відповідного професійного спрямування напряму «Економіка та підприємництво», а також ознайомити з кваліфікаційними вимогами та основними видами і змістом діяльності економіста.

Після навчальної практики з дисципліни «Вступ до фаху» *студент повинен знати:*

- кваліфікаційно-професійні вимоги до спеціалістів у галузі економіки;
- склад економічної інформації, економічні рубрикації бібліотековедення та бібліографію;
- права та обов'язки студентів;

- перелік професій, спеціальностей та посад, які може займати фахівець з економіки;
- перелік основних економічних функцій та задач;
- перелік та зміст кваліфікаційно-професійних завдань, які вирішують економісти;
- склад та обсяг навчальних дисциплін, структуру учбового плану із спеціальностей; форми та методи організації учбового процесу та самостійної роботи студентів;
- методи і форми самостійної праці студентів та інше.

повинен вміти:

- працювати з економічною літературою;
- представляти склад та структуру професійної економічної діяльності на різних економічних посадах, роль та місце економічних служб у формуванні виробничих планів, їх виконанні та забезпеченні ефективності виробництва;
- виконувати пошук економічної інформації;
- здійснювати підбір економічної літератури, інформаційно-аналітичних джерел; виконувати економічний огляд та інше.

Результатом навчальної практики повинні стати: усвідомлення студентами майбутньої сфери діяльності, змісту вищої освіти та фахової підготовки, комплексу фундаментальних і професійних знань, особливостей організації та змісту освітньо-професійної програми підготовки фахівців з економіки та підприємництва на різних освітньо-кваліфікаційних рівнях у вищих навчальних закладах, сутності навчального плану щодо підготовки зазначених фахівців; організації виховної роботи у вищих навчальних закладах, спрямованої на формування національної свідомості та гідності громадянина України, підвищенню рівня загальної культури, створення умов для розвитку особистості.

2. Опис та зміст навчальної практики

Тема 1. Вища освіта в Україні у контексті Болонського процесу.

Державний стандарт вищої освіти в Україні

Система вищої освіти в Україні та перспективи її розвитку. Входження до Єдиного європейського освітнього простору. Болонський процес як засіб інтеграції та демократизації вищої освіти країн Європи. Європейська кредитно-трансферна система (ECTS). Таблиця відповідності шкали оцінювання ECTS з національною системою оцінювання у вищих навчальних закладах України.

Ступеневість вищої освіти, стисла характеристика освітньо-кваліфікаційних рівнів підготовки фахівців «молодший спеціаліст», «бакалавр», «спеціаліст», «магістр». Напрями підготовки та спеціальності.

Система державних стандартів вищої освіти.

Тема 2. Організація навчального та виховного процесу у ВНЗ та на факультеті.

Студентське самоврядування

Місце вищого навчального закладу у системі вищої освіти та системі підготовки кадрів вищими навчальними закладами для економіки України.

Загальні відомості про вищий навчальний заклад. Статут вищого навчального закладу, Правила внутрішнього трудового розпорядку ВНЗ. Основні структурні підрозділи ВНЗ: ректорат, деканат, навчально-методичний відділ, кафедри, бібліотека, допоміжні служби. Місце та роль факультету в організації навчально-

виховного процесу студентів. Історія, традиції, правила внутрішнього розпорядку, організація навчальної, наукової, виховної, культурно-масової роботи на факультеті.

Роль навчальної, науково-дослідної, самостійної та громадської діяльності студентів у формуванні фахівців з економіки. Органи самоврядування студентів у ВНЗ та на факультеті, їх роль в організації навчального процесу, побуту та відпочинку. Організація соціальної захищеності студентів.

Тема 3. Роль випускової кафедри в підготовці фахівців

Ознайомлення з кафедрами ВНЗ. Перелік профільюючих дисциплін окремих кафедр. Кадровий склад випускової кафедри. Роль випускової кафедри полягає у забезпеченні змісту та організації підготовки фахівців з економіки, розроблення варіативної компоненти освітньо-кваліфікаційної характеристики та освітньо-професійної програми, навчальних планів, формування навчально-методичного комплексу спеціальності, організація усіх видів практики та управління ними, викладання профільних професійно-орієнтованих дисциплін, державна діагностика рівня, знань студентів.

Ознайомлення з навчальним планом, графіком навчання, навчальними дисциплінами та послідовністю їх вивчення, структурно-логічна схема, загальний обсяг навчальних годин та їх структура за формами організації навчання (аудиторна, самостійна робота), видами аудиторних занять (лекції, практичні, семінарські та лабораторні заняття). Характеристика та зміст навчально-методичних комплексів дисциплін з фаху. Організація навчальної роботи на випусковій кафедрі, характеристика основних дисциплін та спеціальних курсів, закріплених за випускового, кафедрою. Організація індивідуальної роботи зі студентами. Порядок навчально-методичної роботи на кафедрі. Організація науково-дослідної діяльності викладачів і студентів, зв'язки з практикою.

Види і зміст навчальних занять. Роль і місце кожного виду занять у формуванні фахівця. Лекції, семінарські та практичні заняття як основні форми аудиторних занять. Основні види лекцій – установча, оглядова, проблемна, співбесіда та ін. Візуальне супроводження лекцій. Опорні конспекти лекцій. Порядок конспектування лекційного матеріалу та подальшого його засвоєння. Форми проведення семінарських і практичних занять. Особливості застосування методів активного навчання, електронно-обчислювальної техніки та інформаційних технологій на заняттях.

Організація самостійної роботи студентів у процесі підготовки до семінарських і практичних занять. Консультації та їх значення. Практична підготовка студентів з фаху. Роль і місце навчальних практик у підготовці економістів. Застосування нових технологій навчання під час проведення усіх видів занять у ВНЗ та в організації самостійної роботи.

Організація та методика впровадження різноманітних форм контролю знань студентів. Сутність комплексної діагностики знань студентів у ВНЗ. Тестування як провідний метод діагностики якості знань студентів. Проведення модульного контролю знань студентів. Технологія проведення фахових державних випробувань. Умови вступу до магістратури.

Особливості організації навчального процесу студентів з фаху. Місце всіх видів занять студентів у навчальному плані та їх роль у формуванні майбутнього фахівця.

Організація самостійної роботи студентів (СРС) та форми її контролю. Практична цілеспрямованість завдань для самостійної роботи студентів. Нормативно-методична забезпеченість виконання самостійної роботи студентів.

Використання студентами навчально-методичних розробок кафедр ВНЗ

(нормативних документів, галузевих та періодичних видань під час виконання СРС). Роль та місце науково-дослідної діяльності студентів у професійній підготовці фахівця.

Міжнародні зв'язки випускової кафедри, їх ефективність. Матеріально-технічна база випускової кафедри. Організація виховної роботи на випусковій кафедрі зі студентами. Інститут наставництва.

Тема 4. Інформаційно-методичне забезпечення навчального процесу ВНЗ

Суть і складові інформаційно-методичного забезпечення навчального процесу у ВНЗ. Класифікація джерел загальної, спеціальної, методичної та наукової літератури, галузевих видань. Роль і місце інформаційно-методичного забезпечення у навчальній та науково-дослідній діяльності студентів.

Інформаційні можливості сайту ВНЗ. Загальні відомості та історія університету; керівництво; факультети; кафедри; викладачі; форми навчання; структурні підрозділи; міжнародні зв'язки. Сьогодення та новини ВНЗ у Болонському процесі; план організаційних заходів на поточний та навчальний роки; студентське життя; довідник студента; розклад занять, іспитів. Наука та напрями наукових досліджень; наукові школи університету; наукові студентські гуртки, наукові конференції ВНЗ. Навчальні структурні підрозділи. Асоціація випускників. Профспілка.

Бібліотека вищого навчального закладу як центр інформаційного забезпечення студентів. Принципи та організація бібліотечної справи. Порядок роботи у бібліотеці. Особливості роботи зі спеціальною, методичною та періодичною літературою. Довідково-бібліографічний апарат бібліотеки. Можливості використання вітчизняної та зарубіжної літератури. Пошук літературних джерел в бібліографічній базі даних. Самостійна робота з книгою. Система обслуговування читачів. Порядок користування літературою на абонементі, в читальному залі, залі надходжень нової літератури. Пошук літературних джерел та спеціальних матеріалів в Інтернеті. Робота з електронними виданнями. Правила користування бібліотекою. Репозитарій, електронний каталог та правила користування. Обов'язки читачів бібліотеки.

Тема 5. Роль економіста у підвищенні соціально-економічної ефективності функціонування сучасних підприємств

Функції та навички, якими повинен володіти економіст з метою забезпечення конкурентоспроможного розвитку підприємства. Розробка стратегічних напрямів розвитку підприємства. Планування і прогнозування діяльності підприємства. Розробка і впровадження нововведень. Формування оптимального асортименту продукції. Планування особистої роботи персоналу підприємства. Організація та раціоналізація робочих місць. Розробка ефективних систем мотивації та оплати праці.

3. Критерії оцінювання знань студентів

Контроль знань і умінь студентів з навчальної практики здійснюють відповідно до кредитно-модульної системи організації навчального процесу за 100 бальною системою.

За шкалою ECTS	За національною шкалою	Захист звіту	За шкалою в балах
A	Відмінно	Відмінно	90–100
BC	Добре	Добре	75–89
DE	Задовільно	Задовільно	60–74
FX	Незадовільно з можливістю повторного проходження практики	Незадовільно	35–59
	Незадовільно з обов'язковим повторним курсом переддипломної практики		1–34
F	Незадовільно з обов'язковим повторним курсом переддипломної практики		

Загальна підсумкова оцінка за проходження навчальної практики дорівнює сумі балів згідно повноти опрацювання змістовних модулів передбачених кредитно-модульною системою, що відображені у звіті з практики. Процедура захисту звіту є підтвердженням отриманих результатів та висновків, що відображені у звіті з навчальної практики. Якщо студент отримав менше 60 балів, то звіт з практики повертається на доопрацювання з можливим або обов'язковим повторенням курсу практики.

3. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «ВСТУП ДО ФАХУ»

1. В чому полягає суть Європейської інтеграції України ?
  - а) виборі шляху розвитку в напрямку цивілізованої Європейської моделі, що дає можливість досягти прогресу у всіх сферах життєдіяльності суспільства і держави;
  - б) реформуванні і адаптації законодавства; в) переході на європейські методи роботи;
  - г) реформуванні і адаптації системи освіти і науки.

2. Скільки рівнів акредитації встановлено для ВНЗ освіти в Україні ?
  - а) 2 рівні (III і IV);
  - б) 4 рівні (I, II, III, IV);
  - в) 3 рівні (бакалавр, спеціаліст, магістр); г) 4 освітньо-кваліфікаційні рівні.

3. Із скількох ступенів і яких має складатися система вищої освіти країн Європи згідно Болонської Декларації ?
  - а) трьох ступенів – бакалавр, спеціаліст, магістр; б) двох ступенів – бакалавр, спеціаліст;
  - в) двох ступенів – бакалавр, магістр; г) двох ступенів – спеціаліст, магістр.

4. Кредитно-модульна система організації навчального процесу ґрунтується на:
  - а) поєднанні модульних технологій навчання та залікових освітніх одиниць (залікових кредитів);
  - б) кредитах ECTS;
  - в) змістових модулях і інформаційних технологіях; г) змістових модулях.

5. Яка шкала оцінювання згідно ECTS є в нашому університеті?
  - а) відмінно (A) 90–100 балів; добре (BC) 75–89 балів;
  - б) добре (B) 75–89 балів; відмінно (AC) 90–100 балів; задовільно (FX) 60–74 бали;
  - в) A (відмінно) 90–100 балів; BC (добре) 75–89 балів; DE (задовільно) 60–74 бали; FX (незадовільно) 35–59 балів (перездача); F (незадовільно) 1–34 бали (повторний курс);
  - г) A (відмінно) 90–100 балів; BC (добре) 75–89 балів; DE (задовільно) 60–80 балів; FX (незадовільно) 30–59 балів; F (незадовільно) 1–34 бали.

6. В чому полягає Європейський вибір України ?
  - а) адаптації законодавства України до норм ЄС та поглиблення у сфері зовнішньої політики;
  - б) напряму до стандартів демократії, інформаційного суспільства, що базується на засадах верховенства права і забезпечення прав та свобод людини;
  - в) трансформації кордонів із сусідами та безвізовий режим їх перетину; г) поглибленні співробітництва у сфері безпеки та оборони.

7. До якого року мають бути виконані вимоги Болонської Декларації щодо створення єдиного Європейського простору ?
  - а) 2005 р.;
  - б) 2010 р.;
  - в) 2008 р.;
  - г) 2015 р.

8. Що таке „заліковий кредит” ?
  - а) завершена задокументована частина (дисципліни, курсового проекту, практики) навчання студента, що підлягає оцінюванню та зарахуванню (екзамен, залік);
  - б) оцінка знань студента з дисципліни;
  - в) кількість аудиторних годин, відведених для вивчення дисципліни; г) завершена частина освітньо-професійної програми дисципліни.

9. Яка шкала оцінювання згідно ECTS ?

- а) (A) – відмінно ; (B) – дуже добре; (C) – добре; (D) – задовільно; (E) – достатньо; (FX) – незадовільно, треба попрацювати;
- б) (A) – відмінно (B) – дуже добре; (C) – добре; (D) – задовільно; (E) – достатньо; (FX) – незадовільно, треба попрацювати; (F) – незадовільно, потрібна серйозна подальша робота (повторне навчання);
- в) (A) – відмінно; (BC) – добре; (DE)– задовільно; (FX) – незадовільно, потрібно попрацювати; (F) – незадовільно, повторне навчання;
- г) (A) – відмінно; (BC) – дуже добре; (DE) – добре; (FX) – задовільно; (F) незадовільно.

10. У якому місті та в якому році Україна приєдналася до Болонського процесу? а) м. Болонья (Італія) в 1999 р.;

б) м. Лісабон (Португалія) в 2004 р.; в) м. Берген (Норвегія) в 2005 р.;

г) м. Саламанка (Іспанія) в 2006 р.

11. Що таке ECTS ?

- а) Європейська система кредитів;
- б) Європейська кредитно-трансферна система як засіб покращення визнання освіти для навчання за кордоном;
- в) система кредитів, що відводиться для вивчення курсів в аудиторіях;
- г) об'єм годин, що відводиться на самостійне вивчення матеріалу дисципліни.

12. Що таке модуль ?

- а) завершена задокументована частина освітньо-професійної програми (навчальної дисципліни, практики, державної атестації), що реалізується відповідними формами навчального процесу;
- б) одиниця виміру навчального навантаження; в) модуль організації навчального процесу;
- г) система навчальних елементів, поєднаних за ознакою.

13. Яка структура залікового кредиту ?

- а) складається із модулів та змістових модулів дисципліни, в які входять назви тем та вказані години, що відводяться на їх вивчення, а саме: лекції, практичні, самостійну роботу, індивідуальну роботу (проект);
- б) складається із змістових модулів;
- в) складається із кількості годин, відведених на вивчення матеріалу, зокрема лекції, практичні, лабораторні, самостійну роботу;
- г) складається із змістових модулів та певної кількості кредитів.

14. В чому полягає адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу?

- а) заміна законодавства України на законодавство країн ЄС;
- б) поетапне прийняття та впровадження нормативно-правових актів України, розроблених з урахуванням законодавства Європейського Союзу;
- в) створення правової бази для інтеграції України до ЄС;
- г) удосконалення інформаційного забезпечення роботи з адаптації законодавства.

15. Який і коли був заснований перший вищий заклад освіти в Україні ? а) Львівський університет – 1661 р.;

б) Києво-Могилянська академія – 1701 р.; в) Києво-Могилянська колегія – 1632 р.; г) Харківський університет – 1809 р.

16. Скільки кредитів відводиться для вивчення дисциплін на один навчальний рік ? а) 60;
 б) 30;
 в) 54;
 г) 36.
17. Чи є відмінність між призначенням кредитів для дисциплін і присвоєнням кредитів студентам ?
 а) немає;
 б) кредит ECTS призначається для розділів дисциплін (курсу), але присвоюються лише студентам, які успішно засвоїли курс;
 в) кредити ECTS призначаються тільки розділам курсу;
 г) кредити ECTS присвоюються лише студентам, що успішно засвоїли курс.
18. Який зв'язок шкал оцінювання знань студентів в нашому університеті та згідно ECTS ?
а) 90 – 100 балів	A (відмінно);
75– 89	BC (добре);
60 – 74	DE (задовільно);
35 – 59	FX (незадовільно) з перездачею;
1 – 34	F (незадовільно) з повторним курсом;
б) 90 – 100 балів	A (відмінно);
75 – 89	BC (добре);
60 – 74	DE (задовільно);
1 – 59	FX (незадовільно);
в) 90 – 100 балів	A (відмінно);
75 – 89	B (добре);
60 – 74	C (задовільно);
35 – 59	FD (незадовільно) з перездачею;
1 – 34	FX (незадовільно) з повторним курсом;
г) 90 – 100 балів	A (відмінно);
75 – 89	B (дуже добре);
60 – 74	CD (добре);
1 – 59	FX (задовільно).
19. В чому полягає мета наукового і технічного співробітництва України з ЄС?
 а) заохочення цивільних наукових досліджень та технологічного розвитку, включаючи спільну науково-дослідницьку діяльність, навчання та переміщення науковців;
 б) впровадження інтегрованих проектів;
 в) забезпечення участі ЄС у національних дослідницьких програмах;
 г) створення спільних дослідницьких центрів.
20. Назвіть п'ять країн Європи з бінарною (подвійною) системою вищої освіти:
 а) Бельгія, Франція, Швеція, Австрія, Данія;
 б) Данія, Швеція, Норвегія, Ірландія, Великобританія;
 в) Бельгія, Великобританія, Греція, Данія, Ірландія;
 г) Німеччина, Франція, Австрія, Норвегія, Швеція.

21. На яких 3-х ключових елементах базується ECTS ?
- а) взаємній угоді між закладами-партнерами і студентом, використанні кредитів ECTS, інформації стосовно програм і здобутків студента;
  - б) використанні кредитів ECTS, еквівалентності програм, переліку оцінок з предметів;
  - в) навчальному контракті, заяві студента, кредитах ECTS;
  - г) координаторі від навчального закладу, інформаційному пакеті, кредитах ECTS.
22. Якими засобами ECTS забезпечується прозорість освіти?
- а) якістю;
  - б) інформаційним пакетом;
  - в) кредитами ECTS, інформаційним пакетом, переліком оцінок з предметів та навчальним контрактом;
  - г) кредитами ECTS та навчальним котрактом і переліком оцінок з предметів.
23. Яким студентам присвоюються кредити ECTS ?
- а) не присвоюються студентам, а дисциплінам;
  - б) присвоюються лише студентам, які успішно засвоїли курс;
  - в) присвоюються тільки розділам курсу;
  - г) присвоюються лише студентам, що використали кредити призначені для дисципліни.
24. Що включає співробітництво України з ЄС в галузі освіти, науки і техніки?
- а) співпрацю між навчальними закладами, фірмами;
  - б) навчання мовам країн ЄС;
  - в) удосконалення системи вищої освіти та системи підготовки фахівців згідно сучасних вимог;
  - г) обмін науковою і технічною інформацією, спільну діяльність у галузі дослідних технологічних робіт (ДТР), діяльність у контексті професійної підготовки та програм мобільності для науковців, дослідників та технічного персоналу, які беруть участь у ДТР з обох сторін.
25. Назвіть країни Європи з унітарною (єдиною) системою вищої освіти:
- а) Італія, Іспанія, Україна, Австрія, Англія;
  - б) Італія, Швеція, Іспанія, Англія, Фінляндія;
  - в) Італія, Іспанія, Австрія, Фінляндія, Швеція;
  - г) Австрія, Швеція, Італія, Англія, Україні.
26. На чому базуються кредити ECTS?
- а) кількості годин, що відводяться на самостійну роботу;
  - б) повному навантаженні студента, а не лише на аудиторних годинах;
  - в) аудиторних годинах (лекції, практичні, лабораторні заняття та ін.);
  - г) аудиторних годинах та годинах для проходження практики.
27. Що повинен мати вищий навчальний заклад для впровадження КМСОНП?
- а) робочі програми дисциплін та кількість кредитів на їх вивчення;
  - б) договір на навчання між студентом і вищим навчальним закладом;
  - в) академічну довідку оцінювання знань, що засвідчує досягнення студента в системі кредитів ECTS та за шкалою успішності на національному рівні (в своєму ВНЗ);
  - г) інформаційний пакет, договір про навчання між студентом і ВНЗ та академічну довідку

оцінювання знань студента.

28. Які кваліфікаційні рівні (ступені) освіти включає структура вищої освіти згідно Болонської декларації ?

- а) бакалавр, спеціаліст, магістр;
- б) молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр;
- в) бакалавр, спеціаліст;
- г) спеціаліст, магістр.

29. Що є визнаним європейським стандартом та інструментом реалізації завдань мобільності студента і викладача та важливим чинником входження національної системи освіти до спільного Європейського освітнього простору?

- а) модульно-рейтингова система оцінки знань студентів;
- б) кредитно-модульна система підготовки фахівців;
- в) новітні інформаційні технології;
- г) електронне навчання та дистанційна освіта.

30. Які дві тенденції домінують у структурі вищої освіти Європейських країн?

- а) університетська та середня професійна освіта;
- б) унітарна освіта (тільки університети);
- в) бінарна або подвійна система з університетським та не університетським сектором вищої освіти;
- г) унітарна та бінарна системи вищої освіти.

31. Назвіть основні елементи інформаційного пакету:

- а) вступ; що таке ECTS?; навчальний заклад; загальна практична інформація; факультет; словник; приклади успішної реалізації; покажчик змісту;
- б) вступ; навчальний заклад; факультет; словник; покажчик змісту;
- в) вступ; що таке ECTS?; навчальний заклад; ; факультет; кафедра; словник.;
- г) вступ; що таке ECTS?; навчальний заклад; факультет; словник; покажчик змісту; загальна практична інформація.

32. Чи є відмінність між “модулем” та “змістовим модулем” курсів?

- а) немає;
- б) “змістовий модуль” складається з “модулів”;
- в) “модуль” – це частина програми навчальної дисципліни, що поєднана з різними формами занять (лекціями, практичними та ін.) і складається із “змістових модулів” (одна або декілька тем);
- г) “змістовий модуль” – це назви тем, які поділяються на “модулі” та “кредити”;
- д) є відмінність, яка полягає в кількості годин, відведених на самостійну роботу студента.

33. Вкажіть ціну кредиту ECTS:

- а) 4 академічних годин;
- б) 36 академічних годин;
- в) 24 академічних години;
- г) 30 академічних годин.

34. Яка нормативна кількість кредитів ECTS на один семестр ?

- а) 60;
- б) 30;

- в) 36;
- г) 54.

35. Як визначається кількість кредитів ECTS на навчальну дисципліну?

- а) діленням обсягу годин на ціну кредиту;
- б) діленням загального обсягу годин на ціну кредиту (0,3 – 0,5 кредиту);
- в) діленням загального обсягу годин на 54 години;
- г) діленням обсягу годин на 36 годин.

36. Назвіть найважливіші елементи, які повинен мати вищий навчальний заклад для впровадження КМСОНП ?

- а) інформаційний пакет, договір про навчання між студентом і ВНЗ та академічну довідку оцінювання знань студента, що засвідчує досягнення студента в системі кредитів і за шкалою успішності на національному рівні та системою ECTS;
- б) академічну довідку оцінювання знань, що засвідчує досягнення студента в системі кредитів і за шкалою успішності на національному рівні та за системою ECTS, договір про навчання;
- в) інформаційний пакет, договір про навчання;
- г) договір на навчання між студентом і вищим навчальним закладом, робочі програми дисциплін та кількість кредитів на їх вивчення.

37. Яка структура інтерактивного комплексу методичного забезпечення дисципліни (ІКМЗД)?

- а) програма курсу; лекційний курс; семінарські та лабораторні заняття (методичні вказівки); модулі перевірки знань; тести для самоконтролю; терміни, які повинен засвоїти студент у процесі вивчення курсу; рекомендована література; екзаменаційні питання; бібліотечні та Інтернет-ресурси тощо;
- б) програма курсу; лекційний курс; модулі перевірки знань; тести для самоконтролю; рекомендована література;
- в) програма курсу; семінарські заняття; тести для модульного контролю; екзаменаційні питання;
- г) програма курсу; лекційний курс; тести для модульного контролю; екзаменаційні питання.

38. Прозорість освіти забезпечується такими засобами ECTS:

- а) кредитами ECTS; інформаційним пакетом; переліком оцінок з предметів та навчальним контрактом;
- б) інформаційним пакетом;
- в) якістю освіти;
- г) кредитами ECTS; навчальним контрактом; переліком оцінок з різних дисциплін.

39. Що таке „навчальний елемент” ?

- а) автономний навчальний матеріал, призначений для засвоєння знань;
- б) автономний навчальний матеріал, призначений для засвоєння елементарної одиниці знань або вміння та використовується для самонавчання або навчання під керівництвом викладача, містить відповідний теоретичний матеріал, тести, вправи і, зазвичай, закінчується текстом „Перевірка досягнень”, результати якого свідчать про рівень опанування запланованим матеріалом;
- в) навчальний елемент, що складається з декларації про той об’єм знань і/або умінь, яким повинна оволодіти особа, яка навчається;

- г) задокументована завершена частина освітньо-професійної програми (навчальної дисципліни, практики тощо), що реалізується у відповідних формах навчального процесу.
40. Що таке „змістовий модуль”?
- система елементів навчальної дисципліни, що поєднана з ознакою відповідності певній темі і які засвоюються за допомогою відповідних методів навчання;
  - автономний навчальний матеріал, призначений для засвоєння елементарної одиниці знання або уміння;
  - обсяг навчального навантаження студента;
  - задокументована завершена частина програми навчальної дисципліни.
41. Дайте характеристику освітньо-кваліфікаційного рівня „бакалавр”:
- академічний ступінь (кваліфікація), що присвоюється особі, яка опанувала програму вищої освіти з терміном навчання 3-4 роки та успішно пройшла підсумкову атестацію і дає право працювати на первинних посадах на ринку праці та продовжувати навчання з отриманням ступеня магістра;
  - академічний ступінь (кваліфікація), який отримують фахівці в результаті засвоєння основної освітньої програми вищої освіти з тривалістю навчання 1-2 роки і дає право на зайняття основних посад на ринку праці та продовження навчання в аспірантурі;
  - освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі повної загальної середньої освіти здобула неповну вищу освіту;
  - освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка здобула повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання для виконання завдань та обов’язків (робіт) певного рівня професійної діяльності, передбачених для первинних посад на ринку праці.
42. Дайте характеристику освітньо-кваліфікаційного рівня „магістр”:
- академічний ступінь (кваліфікація), який отримують бакалаври (дипломовані фахівці) в результаті засвоєння основної освітньої програми вищої освіти з тривалістю навчання 1-2 роки і дає право на зайняття основних посад на ринку праці, продовження навчання в аспірантурі;
  - академічний ступінь (кваліфікація), що присвоюється особі, яка опанувала програму вищої освіти з терміном навчання 3-4 роки та успішно пройшла підсумкову атестацію і дає право працювати на первинних посадах на ринку праці та продовжувати подальше навчання;
  - освітньо-кваліфікаційний рівень особи, яка здобула неповну вищу освіту і має право продовжувати навчання в аспірантурі;
  - освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка здобула повну вищу освіту, спеціальні вміння та знання для виконання обов’язків повного рівня професійної діяльності, передбачених для первинних посад у повному виді економічної діяльності.
43. Що таке „академічна довідка студента”?
- „залікова книжка”;
  - додаток до диплома;
  - документ, що містить інформацію про навчальні досягнення та освітню і професійну кваліфікацію студента за шкалою успішності як національною, так і ECTS;
  - документ, що містить інформацію про навчання студента.
44. Які додаткові переваги для студентів дає ECTS ?
- покращує зміст навчального процесу і дає змогу навчатися за кордоном;
  - розширює вибір для навчання за кордоном, дозволяє самим сформулювати програму

навчання, забезпечує сертифікацію процесу навчання в іноземному навчальному закладі та гарантує академічне визнання;

- в) відкриває нові можливості для навчання і співпраці, стимулює підвищення якості навчального процесу, підвищує мобільність;
- г) підвищує мобільність, покращує зміст навчальних програм та якість навчального процесу, сприяє розвитку та відповідальності за навчання.

45. Мобільність студентів згідно Болонської декларації забезпечується:

- а) 1) кредитами ECTS, які є числовим еквівалентом оцінки, що призначається розділом курсу для того, щоб окреслити обсяг навчального навантаження студентів і необхідні для завершення вивчення курсу; 2) інформаційним пакетом, який дає письмову інформацію студентам і працівникам про навчальні заклади; 3) переліком оцінок вивчених дисциплін між місцевим та закордонним навчальним закладом і навпаки за системою ECTS і за шкалою місцевого ВНЗ; 4) навчальним контрактом, що стосується навчальної програми, яка буде вивчатися, кредитів ECTS, які будуть присвоюватися за успішне її вивчення;
- б) 1) інформаційним пакетом; 2) кредитами ECTS; 3) академічною довідкою;
- в) 1) кредитами ECTS; 2) академічною довідкою; 3) контрактом; 4) зобов'язанням навчальних закладів-партнерів; 5) координаторами ECTS; 6) індивідуальним навчальним планом студента;
- г) 1) інформаційним пакетом; 2) координатором ECTS; 3) індивідуальним навчальним планом студента; 4) робочими програмами дисциплін.

46. Скільки європейських країн і в якому році започаткували Болонський процес спрямований на зближення вищої освіти в Європі ?

- а) чотири країни (Франція, Італія, Великобританія і Німеччина) у 1997 р.
- б) сорок три країни (Україна в тому числі) у 1997 р.
- в) двадцять дев'ять країн (Україна в тому числі) у 1999 р.
- г) двадцять дев'ять країн у 1999 р.

47. Вищі навчальні заклади якого рівня акредитації здійснюють підготовку фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня „молодший спеціаліст“?:

- а) II-го рівня акредитації (інститути і коледжі);
- б) I-го рівня акредитації (технікуми і училища);
- в) III-го рівня акредитації (коледжі та університети);
- г) IV-го рівня акредитації (інститути і університети).

48. Вищі навчальні заклади якого рівня акредитації здійснюють підготовку фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня „бакалавр“?:

- а) коледжі та інші вищі навчальні заклади II-го рівня акредитації;
- б) технікуми та інші вищі навчальні заклади I-го рівня акредитації;
- в) інститути, консерваторії, академії IV-го рівня акредитації;
- г) університети IV-го рівня акредитації.

49. Вищі навчальні заклади якого рівня акредитації здійснюють підготовку фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня "спеціаліст" та "магістр"?:

- а) коледжі та інші вищі навчальні заклади II-го рівня акредитації;
- б) університети, інститути, академії, консерваторії – вищі навчальні заклади III-го і IV-го рівнів акредитації;
- в) технікуми, училища та інші вищі навчальні заклади I-го рівня акредитації;
- г) вищі професійні училища і технікуми III-го рівня акредитації.

50. Хто займається адміністративними та академічними аспектами ECTS, надає консультації та забезпечує плавну інтеграцію приїжджих студентів на рівні їхніх закладів, а також сприяє досягненню студентами успіхів у закордонних закладах шляхом підтримання з ними постійного контакту?

- а) адміністрації навчальних закладів-партнерів;
- б) декани факультетів і завідувачі спеціальними кафедрами;
- в) координатори ECTS від закладу і від кожного задіяного факультету;
- г) координатори ECTS від спеціальних кафедр.

51. У якому році вирішено в Україні повною мірою запровадити принципи Болонської декларації ?

- а) 2008 р.;
- б) 2010 р.;
- в) 2009 р.;
- г) 2012 р.

52. Чи повинен студент, який навчається за кордоном та складає іспити перескладати їх у своєму університеті?

- а) так, зобов'язаний перескладати;
- б) ні, якщо однакова кількість призначених кредитів для вивчення дисциплін та присвоєних студенту;
- в) може, якщо бажає підвищити свою рейтингову оцінку з трьох дисциплін;
- г) повинен пройти співбесіду для підтвердження рівня одержаних знань.

53. Чи існує зв'язок між кредитами ECTS та кількістю аудиторних годин?

- а) не існує;
- б) існує, але частково: кредит ECTS базується на загальному навчальному навантаженні, яке включає і аудиторні години;
- в) існує, оскільки кредит ECTS дорівнює кількості аудиторних годин;
- г) не існує, оскільки кредит ECTS дорівнює кількості годин виділених на самостійну роботу.

54. Яка мета впровадження КМСОНП?

- а) підвищення якості вищої освіти фахівців і забезпечення на цій основі конкурентоспроможності випускників та престижу української вищої освіти у світовому освітньому просторі;
- б) адаптація ідей ECTS до системи вищої освіти України;
- в) забезпечення можливості навчання студента за індивідуальною професійною програмою;
- г) впровадження модульних технологій навчання.

55. Які головні функції координатора ECTS від закладу?

- а) інформування студентів про ECTS та узгодження підготовки, створення пакетів інформації та інформування про них закладів-партнерів і надання підтримки координаторам від факультетів;
- б) підтримування ділових зв'язків зі студентами та викладацьким складом кафедр;
- в) подавати допомогу студентам в розробці програм навчання, поєднуючи навчальні вимоги з індивідуальними інтересами студентів;

- г) сприяти досягненню студентами успіхів у закордонних закладах шляхом підтримування з ними постійного контакту.
56. Які головні функції координатора ECTS від факультету?
- а) спрямовувати студента на розробку програми навчання поєднуючи навчальні вимоги з індивідуальними інтересами;
- б) підтримувати зв'язок між місцевими і закордонними закладами освіти;
- в) підтримувати ділові зв'язки зі студентами та викладацьким складом кафедри чи факультету; займається практичними і навчальними аспектами реалізації ECTS, а також сприяти досягненню студентами успіхів у закордонних закладах шляхом підтримання з ними постійного зв'язку;
- г) обговорювати програми навчання, розподіляти кредити для всіх дисциплін та готувати перелік оцінок з дисциплін для студентів.

Рекомендована література

Основна

1. Закон України “Про вищу освіту” від 17 січ. 2002 р. №2984–III // Офіц. вісн. України. 2002. № 8. С. 1–43 [С. 66, С. 67, С. 68].
2. *Методичні рекомендації щодо забезпечення навчального процесу*: Зб. док. / Міжрегіон. Акад. упр. персоналом. К.: МАУП, 2006. 116 с.
3. *Про затвердження Положення про державний вищий заклад освіти*: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 верес. 1996 р. № 1074 // Освіта України: Нормат.–правові док. К.: Міленіум, 2001. С. 429–446.
4. *Про затвердження Положення про освітньо–кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)*: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 січ. 1998 р. № 65 // Освіта України: Нормат.–правові док. К.: Міленіум, 2001. С. 375–381.
5. Тимчасове положення про організацію навчального процесу в кредитно–модульній системі підготовки фахівців: Затв. наказом М–ва освіти і науки України від 23.01.04 № 48 Інформ. вісн. 2004. № 13. С. 12–15.
6. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти в Україні. Історія. Теорія: Підручник. К.: Либідь, 1998. 560 с.
7. Болонський процес у фактах і документах (Сорбонна - Болонья - Саламанка - Прага - Берлін) / Упоряд.: М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук та ін. Тернопіль: Екон. думка, 2003. 60 с.
8. Болонський процес: Нормат.–правові док. / Уклад.: З.І. Тимошенко, І. Г. Оніщенко, А. М. Грехов, Ю. І. Палеха. К.: Європ. ун–т, 2004. 102 с.
9. *Болонський процес*: Модель структури додатка до диплома / Уклад.: З.І. Тимошенко, О. І. Казаченко, А. М. Грехов, Ю. А. Гапон, Ю. І. Палеха. К.: Європ. ун–т, 2004. 73 с.
10. Вознюк Т. Г. Менеджмент навчально-виховного процесу. К.: Здоров'я, 2002. 128 с.
11. Вища освіта України і Болонський процес: Навч. посіб. / Ред. В. Г. Кремень. Тернопіль: Навч. книга Богдан, 2004. 384 с.
12. Гончаренко С. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 376 с.
13. Головатий Н. Ф. Учись учиться. К.: МАУП, 2000.
14. Головатий М.Ф. Європейська й українська освіта - де точки єднання? *Персонал*. 2004. № 3. С. 23-32.
15. Гура О. І. Педагогіка вищої освіти: вступ до спеціальності: Навч. посіб. К.: ЦНЛ, 2005. 224 с.
16. Збірник нормативних актів України щодо організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі: Довід. для працівників вищ. навч. закл. К.: УАЗТ, 2003. 410 с.

17. Збірник нормативних актів України щодо організації заочного навчання у вищих навчальних закладах України. К., 2002.
18. Кузьминський А. І. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. К.: Знання, 2005. 486 с
19. Любар О. О. Історія української школи і педагогіки: Навч. посіб. / О. О. Любар, М. Г. Стельмахович, Д. Т. Федоренко. К.: Знання, 2003. 450 с.
20. *Мартиненко С. М.* Загальна педагогіка: Навч. посіб. / С. М. Мартиненко, Л. Л. Хоружа. К.: МАУП, 2002. 176 с.
21. Мороз І. В. Кредитно–модульна система організації навчального процесу: Довід. для студ. К.: Освіта України, 2005. 90 с.
22. Нормативно–правові документи з питань вищої освіти / Ред. Я. Я. Болюбаш 2004. 304 с.
23. Освіта в Україні/ Ред. О. А. Кривенко; Упоряд. Є. К. Пашутинський. К.: Атіка; КНТ, 2004. 492 с.
24. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003–2004 рр.) / М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук та ін.; Ред. В. Г. Кремень. К.; Тернопіль: Вид–во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2004. 147 с.
26. Педагогический энциклопедический словарь / Ред. Б. М. Бим–Бад. М.: БРЭ, 2003. 528 с.
27. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін. 2–ге вид., переробл. і допов. К: Знання, 2005. 399 с.
28. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ Л. Л. Болонський процес: цикли, ступені, кредити: Монографія / Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, Є. І. СОКОЛ, Б. В. КЛИМЕНКО. Х.: НТУ “ХП”, 2004. 144 с.
29. Фіцула М. М. Педагогіка: Навч. посібник. 2–ге вид., випр. і допов. К.: Академія, 2005. 560 с.
30. Щербань П. М. Прикладна педагогіка: Навч.–метод. посіб. К.: Вища шк., 2002. 215 с.
31. Ягупов В. В. Педагогіка: Навч. посіб. К.: Либідь, 2002. 560 с.

Додаткова

32. Алексеева О.В. Формування громадянської позиції сучасної молоді. *Педагогіка і психологія*. 2006. № 3.
33. Андрущенко В. Модернізація вищої освіти України в контексті Болонського процесу. *Болонський процес в дії*. К., 2005. С. 5–11.
34. Бабкіна О. Проблеми підвищення якості вищої освіти в Україні у контексті болонських реформ. *Освіта і управління*. 2006. Т. 9. № 1. С. 91–94.
35. Бондарчук Ю. Удосконалення форм і методів навчання відповідно до вимог Болонського процесу. *Вища школа*. 2005. № 2. С. 35–41.
36. Бунда В. В. Реформування мережі вищих освітніх навчальних закладів України в контексті Болонського процесу. *Проблеми адаптації вищої освіти в Україні до європейських стандартів і принципів Болонського процесу*. Ужгород, 2004. С. 8–12.
37. Головатий М. Організаційно–методичні засади інтеграції національної системи освіти України в європейську систему освіти відповідно до Болонського процесу // *Освіта і управління*. 2005. Т. 8. № 3–4. С. 157–160.
38. Гурч Л. Деякі аспекти впровадження європейської системи ECTS у вищу освіту України. *Персонал*. 2004. № 12. С. 68–73.
39. Зайцев М. О. Впровадження кредитно–модульної системи організації навчального процесу як чинник реформування освіти в контексті Болонського процесу: проблеми та прогнози // *Болонський процес: перспективи і розвиток у контексті інтеграції України в європейський простір вищої освіти*. 2004. С. 135–137.
40. Зиновьев С. Научная организация учебного процесса. *Alma mater*. 2005. № 9. С. 49–54.
41. Вплив емоцій на ефективність навчального процесу: (теорія та практика). *Практ. психол. та соц. робота*. 2006. № 1. С. 70–74.
42. *Козлакова Г.* Інформатизація навчального процесу передумова інтеграції до європейського освітнього простору. *Болонський процес в дії*. К., 2005. С. 37–42.

43. *Николаєвська А.* Викладання очима студента: досвід організації та проведення моніторингу. *Вища освіта України*. 2005. № 1. С. 26–28.
44. Лозова В.І., Троцько Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання. Х., 2002.
45. Мельник Н.І. Освітні можливості Інтернет: *Зб. наук. праць. Вісник ХДАК*. Вип. 8. Х., 2001. С. 116–120.
46. *Рейс Ф.* Секрети успішного навчання: Практичні поради для студентів. Л.: Свічадо, 2006. 256 с.
47. *Федоров А. Ф.* Средства администрирования учебного процесса по заочной форме обучения с использованием дистанционных технологий в программной среде “Электронные институты”. *Инновации в образовании*. 2005. № 4. С. 160–161.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотечно-інформаційний ресурс (книжковий фонд, періодика, фонди на електронних носіях тощо) бібліотеки ЖНАЕУ, Житомирської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Олега Ольжича. URL: <http://www.lib.zt.ua/>, 10014, м. Житомир, Новий бульвар, (0412) 37–84–33), Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>, Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3 +380 (44) 525–81–04).
2. Студентська наукова бібліотека «Читалка». URL: http://chitalka.info/menedzment_organizacij.html
3. Інституційний репозитарій ЖНАЕУ (наукові статті, автореферати дисертацій та дисертації, навчальні матеріали, студентські роботи, матеріали конференцій, патенти, комп'ютерні програми, статистичні матеріали, навчальні об'єкти, наукові звіти).
4. Болонський процес у фактах і документах (Сорбонна - Болонья - Саламанка - Прага - Берлін) / Упоряд.: М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук та ін. URL: http://aau.edu.ua/up/docs/bologna/bol_pr_in.pdf
5. Вища освіта України і Болонський процес: Навч. посіб. / Ред. В. Г. Кремень. URL: <http://nayrok.com.ua/elknugu/183-vischa-osvta-ukrayini-bolonskiy-proces.html>
6. Гура О. І. Педагогіка вищої освіти: вступ до спеціальності: Навч. посіб. URL: <http://www.twirpx.com/file/325959/>
7. Збірник нормативно-правових документів з питань вищої освіти URL: <http://www.smcae.kiev.ua/library.php?act=book&id=35>
8. Інформаційно-аналітичний портал про вищу освіту в Україні та за кордоном URL: <http://vnz.org.ua/>